

KONCHILIK FAKULTETI TALABALARIGA INGLIZ TILINI O'RGATISHDA LEKSIK KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISH USULLARI

*Saydullayeva Husnora Utkirovna,
Navoiy davlat konchilik instituti tadqiqotchisi*

Kalit so'zlar: ingliz tili, xorijiy tillar, tanqidiy pedagogika, mutaxassislik, konchilik fakulteti talabalari, o'qitish usullari.

Kasbiy muloqot bu sohalarda chet tilini o'rganishda leksik kompetensiyani shakllantirishning asosiy yondashuvlaridan biridir. Konchilik fakulteti talabalariga ingliz tilini o'qitishda leksik kompetensiyani rivojlantirish metodikasini o'zlashtirish, kasbiy muloqotda chet tilini o'rganish talabalarning vazifasidir. Talabalar leksik kompetensiyada umumiy va mutaxassislik terminologiyani bilishni, shuningdek, nutq faoliyatida orttirilgan so'z bo'liklaridan foydalanish qobiliyatini nazarda tutadi.

Muloqotda leksik kompetensiyani shakllantirishning samarali vositasi sifatida o'qituvchi rahbarligida matnlar ustida intensiv va sinchkovlik bilan ishlashni o'z ichiga oladi.

Konchilik talabalariga ingliz tilini o'rgatishda leksik kompetensiyani rivojlantirish metodikasi intensiv o'qishga yaxshilanadi, chunki matnning lug'ati, grammatikasi, izchilligi va uning mazmuni mutaxassislik bo'yicha, matnning kommunikativ maqsadini tushunishga yordam beradi. Matn bilan intensiv ishlashda talabalar 150-200 so'zdan iborat kichik parchani yoki qisqa matnni batafsil o'rganadilar, shu bilan birga ushbu matn taqdim etiladigan vazifalar ko'p miqdordagi leksik mashqlardan va matnni tushunish uchun mo'ljallangan vazifalardan iborat. Bu matnning o'zi matn hajmidan sezilarli darajada oshib ketadi.

Mutaxassislik bo'yicha matn ustida olib boriladigan intensiv ishlarning maqsadi - bu matnni batafsil tushunish va matn misolida til hodisalarini o'rganish, lingvistik fikrlashni rivojlantirish va konchilikda so'z boyligini kengaytirishdir.

So'z boyligini oshirishda intensiv o'qish uchun matn materialini tanlashning

umumiy mezonlari - bu konchilik mutaxassisligi ixtisoslashuvi nuqtayi nazaridan matnning professional yo'nalish nuqtayi nazaridan qiymati, matnlar mavzusining kasb manfaatlariga muvofiqligi talabalar va ularning til darajasidir. Ma'lum bir mavzuga muvofiqligi, matnning qiymatini bilish, matnning semantik to'liqligi va tuzilishi, har xil turdagi o'quv matnlari korpusida namoyish etilishi, ilmiy, publitsistik va pragmatik uslublarning turli janrlari matn materialining haqiqiylikdadir. Konchilik sohasida chet tilining professional so'z boyligini o'rgatish bizning holatimizda konchilik ixtisosiga oid matnda keltirilgan ma'lumotlarning madaniyatlararo xarakteri kabi mezon alohida ahamiyatga ega. Tilshunoslik aloqalari sharoitida terminologiyani o'qitishni optimallashtirishga mo'ljallangan pedagogik texnika sifatida mutaxassislik bo'yicha murakkab autentik matnlarni intensiv o'qish, pedagogikaning metodologik konsepsiyasiga organik ravishda mos keladi, biz uning afzalliklari haqida oldinroq ko'rib chiqdik.

Talabalarga mustaqil fikr yuritish ko'nikmalarini singdiradigan, faol, tanqidiy fikrlaydigan, ongli va mas'uliyatli jamiyat a'zolarini shakllantirishga hissa qo'shadigan o'qitish amaliyotiga xos yondashuv hosil qiladi. Pedagogik metodlarning o'ziga xos xususiyati - bu ta'lim jarayonidagi ishtirokchilarning pozitsiyalari va qarashlari xilma-xilligini, ularning individual xususiyatlarini hisobga olgan yondashuv foydasiga an'anaviy o'qitishning ratsional-dogmatik usullarini rad etish; ushbu yondashuv tinglovchilarining kasbiy vakolatlarini rivojlantirishga katta hissa qo'shadi. Pedagogika doirasida an'anaviy rollar buziladi, bu talabalarning bilim

tashuvchisi va talabaning qabul qiluvchi sifatida passivligini anglatadi; o'quv vakolatining bir qismi talabalarga beriladi. Bunday amaliyot talabalarga o'zini namoyon qilish va bilimlarni jamoaviy qurish jarayonida faol ishtirok etish imkoniyatini beradi, ularning ijtimoiy tayyorgarligi va faolligini oshirishga yordam beradi.

Pedagogik metodika talabalarning o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishga va mutaxassislikka yo'naltirilgan chet tilidagi matnlarni tushunishga yordam beradi, zamonaviy ilmiy matnlarning har xil shakllarini qog'ozda ham, elektron ommaviy axborot vositalarida ham qamrab olishga yordam beradi. Xususan, muallif tomonidan o'tkazilgan tajribaviy tadqiqotlar natijalari ingliz tilidagi mutaxassislikka yo'naltirilgan matnlarni o'qish va tushunishda o'qitishda tanqidiy pedagogika metodlarini qo'llash maqsadga muvofiqligini ko'rsatdi.

Mutaxassislik tilini o'qitishda tanqidiy pedagogika usullaridan foydalanishning maqsadga muvofiqligi, boshqa jihatlar qatorida, shu jihatdan eng katta darajada ekanligi, o'qituvchi vakolatini talabaga berishning afzalligi bilan bog'liqligi namoyon bo'ldi. Darhaqiqat, chet tili o'qituvchisi talabalarning ixtisoslashuvi sohasida etarlicha vakolatli bo'lmaganligi sababli, tegishli sinflarda stajor sifatida juda organik ravishda ishtirok etishi mumkin.

Jahon amaliyotida ingliz tili lug'atini chet tili sifatida o'qitish metodikasi to'plangan. Tinglovchilarning ona tili o'zbek tili bo'lganligi sababli, bizning o'rganishimiz uchun chet tillarni o'qitish milliy maktabi doirasida ishlab chiqilgan metodika eng dolzarb bo'lib, u uchun mashqlarning integrallashgan to'plamidan foydalanishga asoslangan. o'qish jarayonida so'z boyligini o'rgatish.

So'z boyligini o'qitishning yuqoridagi metodologiyasini asos qilib olib, biz ingliz tilini chet tili sifatida professional aloqa sohasida o'qitish vazifalariga moslashtirdik. Bundan tashqari, metodikani ishlab chiqishda biz chinakam murakkab matnlarga asoslangan intensiv o'qish uslubini hamda tanqidiy pedagogika usullarini qo'llashning

yuqorida aytib o'tilgan maqsadga muvofiqligini hisobga oldik.

Shunday qilib, biz kasbiy so'z boyligini o'rgatish uchun mashqlar to'plamini ishlab chiqdik, ular tarkibiga turli xil professional so'z boyliklarini tanib olish, idrok etish va tushunishga yordam beradigan mashqlar kiradi.

Ushbu mashqlar to'plami tanqidiy pedagogika metodlaridan foydalangan holda nutq faoliyatining turi sifatida intensiv o'qishni o'rgatishga qaratilgan mashqlar tizimiga kiritilgan va o'quvchilarning tillararo almashinuvi, intellektual va lingvistik imkoniyatlarini hisobga olgan holda tuzilgan.

Ushbu integral mashqlar to'plami doirasida so'z birikmalarini tayyorlash uchun bosqichda amalga oshiriladi.

Lug'at bilan ishlashning birinchi (qisqa matn) bosqichida, professional muloqot sohasida leksik kompetensiyani birlamchi konsolidatsiyasini ta'minlash uchun paradigmatic va sintagmatic aloqalarni shakllantirish uchun mashqlardan foydalaniladi.

Leksik ko'nikmalarni shakllantirishning ikkinchi bosqichi matn bosqichi va pedagogik metodlaridan foydalangan holda intensiv o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish bilan birlashtirilgan. Ushbu bosqichda atamalardan foydalanish, vaziyatga qarab bir qator taqdim etilganlardan terminni tanlash va matnni to'liq va aniq anglash qobiliyatini rivojlantirish uchun turli xil og'zaki va yozma mashqlardan foydalaniladi. Matn bosqichidan keyin mos keladigan matn va kasbiy so'z boyligi bo'yicha ishlashning uchinchi bosqichi leksik bilim va ko'nikmalarni mustahkamlashni, shuningdek, ularni yozma va og'zaki nutqning turli xil shakllarida (nutq mashqlari) ishlatish jarayonida faollashtirishni nazarda tutadi.

Bundan tashqari, siz sinonimlarni / antonimlarni tanlashni, bo'shliqlarni to'ldirishni, turli xil sharoitlarda leksik birliklarni ikki tomonlama tarjima qilishni, so'zlarni birlashtirish bo'yicha mashqlarni o'z ichiga olishi mumkin bo'lgan leksik

aralashuvni bartaraf etish uchun tematik terminologiyani mashq qilish uchun topshiriqlarni qo'llashingiz mumkin.

Ingliz tilini o'rganayotgan talabalarning odatdagi leksik xatolari qaysi til ilgari o'rganilganiga qarab turlicha bo'lganligi sababli, ingliz tilini o'qitishning tegishli metodik vositalari va mashqlari bilan maxsus metodikasini ishlab chiqish muhim ko'rinadi. Ushbu uslub muallif tomonidan ishlab chiqilgan va taklif qilingan.

Taklif etilayotgan metodikaning maqsadga muvofiqligi va samaradorligini sinab ko'rish uchun har bir guruhda 10 talabadan iborat guruh tashkil etilgan. Eksperimental guruh o'qitishni tanqidiy pedagogika metodlaridan foydalangan holda o'qitishni o'rgatish uchun yaxlit leksik mashqlar majmuasiga asoslangan metodika bo'yicha o'qitildi; nazorat guruhi an'anaviy uslub yordamida o'qitildi. Ikkala guruh ham bir xil "Ingliz tili professional sohada bir xil o'qituvchilar va o'quv qo'llanmalaridan foydalangan holda bitta o'qituvchi rahbarligida bir xil maqsad va vazifalarga ega bo'lgan muloqot. Guruhlar anketalar, intervyular va til testlari / xalqaro imtihonlar natijalari tufayli tanlangan).

Talabalar haftasiga ikki soat davomida bir semestr davomida professional aloqa sohasida ingliz tilini o'rganishdi. O'quv natijalari oraliq va yakuniy attestatsiya paytida o'lchandi. Trening davomida talabalar bilan suhbatlar o'tkazildi va ularning kasbiy so'zlarni o'zlashtirishdagi yutuqlari va paydo bo'lgan muammolar to'g'risida savollar berildi.

Sinov sinovning uchala qismi uchun eksperimental va nazorat guruhlarining baholari o'rtasida statistik jihatdan muhim farqlarni aniqladi. Leksikaviy kompetensiyada sezilarli farq bor: testning barcha bo'limlarida eksperimental guruhning o'rtacha ballari nazorat guruhiga nisbatan yuqori bo'ldi.

Ta'lim jarayonida eksperimental guruh talabalari o'qish va matnni tushunish qobiliyatlarini rivojlanganligini, so'z boyligi kengayganligini, motivatsiya va jamoaviy ko'nikmalarni oshirganligini ta'kidladilar. Oraliq va yakuniy sertifikatlash natijalari

o'quv kursini tugatgandan so'ng eksperimental guruhda leksik ko'nikmalar rivojlanganligini ko'rsatadi.

Shunday qilib, muallif tomonidan ishlab chiqilgan eksperimental metodikadan foydalanish birinchi fransuz tili bo'lgan talabalar tomonidan kasbiy lug'atni o'zlashtirish samaradorligini oshirdi degan xulosaga kelishimiz mumkin.

Tadqiqot natijalari birinchi fransuz tilida ikkinchi chet tili sifatida professional ingliz tilini o'rganishda lingvistik aralashuvning mavjudligi va yuqori ahamiyati haqidagi farazni tasdiqlaydi; aralashuv manbai fransuzcha. Xatolarning asosiy manbai to'liq yoki qisman assimilyatsiya qilingan qarindosh so'zlardir.

Tadqiqot davomida muallif chet tilini o'qitish uchun maxsus o'quv-uslubiy majmuani ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir degan xulosaga keldi va o'z versiyasini taklif qildi, so'zlashuv jarayonida so'z birikmalarini o'qitish uchun integral mashq majmuasidan foydalanishni birlashtirdi tanqidiy pedagogika usuli bilan intensiv o'qishni olib boradi.

Eksperimental mashg'ulotlar davomida leksik ko'nikmalarni shakllantirish, intensiv o'qish qobiliyatlarini, so'z boyligini kengaytirish va til aralashuvi bilan bog'liq xatolar sonining kamayishi nuqtayi nazaridan tavsiya etilgan metodikaning maqsadga muvofiqligi va samaradorligi tasdiqlandi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, tanqidiy pedagogika metodidan foydalangan holda intensiv o'qish jarayonida so'z boyligini o'rgatish uchun integral mashqlar to'plamidan foydalanish leksik ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi. Sifatli va miqdoriy tadqiqot ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, ishlab chiqilgan metodologiyani tanqidiy pedagogika texnikasi bilan parallel ravishda ishlatish leksik materialni o'zlashtirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, intensiv o'qish ko'nikmalarini rivojlantiradi va o'quvchilarning so'z boyligini kengaytiradi. Olingan natijalardan leksik aralashuv hodisasini keyingi tadqiqotlar jarayonida, chet tilini o'rganishda leksik ko'nikmalarni

shakllantirish usullarini ishlab chiqishda foydalanish mumkin. Ingliz tilini o'qitish bo'yicha amaliy mashg'ulotlar jarayonida, shuningdek, chet tilini o'qitish uchun

maxsus darsliklar va o'quv qo'llanmalar ishlab chiqilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. A.S. Andrienko, Texnologik ta'limga asoslangan texnik oliy ta'limida chet tilida talabalarining kommunikativ vakolatlarini malakasini oshirish. // Janubiy Federal Universitet, Rostov-Don, Rossiya Federatsiyasi (2007).

2. L.I.Chetverikova Ingliz tilini o'qitishning interaktiv shakllari va usullari. Chet tillarni o'qitishda yangi ishlab chiqarish texnologiyalari, 137-141 (2004).

3. Gnatishina E. A. Kasbiy-pedagogik universitet bitiruvchisining kasbiy kompetensiyasining konseptual modellarini yaratish texnologiyasi // Ta'lim va fan. 2008. № 4 (52) -son. S. 36–41.

4. Gorovaya V. I., Tarasova S. I. Zamonaviy inson tizimidagi pedagogik faoliyat. -M.: Ileksa, (2005).

5. Desyatova E. Yu., Texnik universitetlar talabalarining ijtimoiy va shaxsiy kompetensiyalari // Ta'lim va fan. 2008. No 7 (55). s. 22–27.

6. Popov Yu. V., Podlesnov V.N., Sadovnikov V.I., Kucherov V.G., Androsyuk E.R. Texnik universitetda ko'p bosqichli ta'lim tizimini amalga oshirishning amaliy jihatlari: ta'limni tashkil etish texnologiyasi // Oliy. -M., 1999. № 6. P. 105-110.

Saydullaeva X. Методы развития лексической компетенции в обучении студентов факультета горной металлургии английскому языку. В данной научной статье исследуются современные языковые ситуации, характеризующиеся совершенствованием методологии развития лексической компетенции при обучении иностранным языкам, а также способы повышения научного интереса к феномену языковой интерференции при изучении иностранных языков.

Статья посвящена методике развития лексической компетентности при обучении английскому языку студентов горного факультета.

Saydullayeva H. Methods of developing lexical competence in teaching English to the students of mining department. This scientific article examines modern linguistic situations characterized by the improvement of the methodology for the development of lexical competence in teaching foreign languages, as well as ways to increase scientific interest in the phenomenon of linguistic interference in the study of foreign languages.

The article is devoted to the methodology for the development of lexical competence in teaching English to students of the mining faculty.